

Podpora imaginace při strategickém plánování v knihovnách

Ladislava Zbiejczuk Suchá

Roman Sellner Novotný

Jindřich Staněk

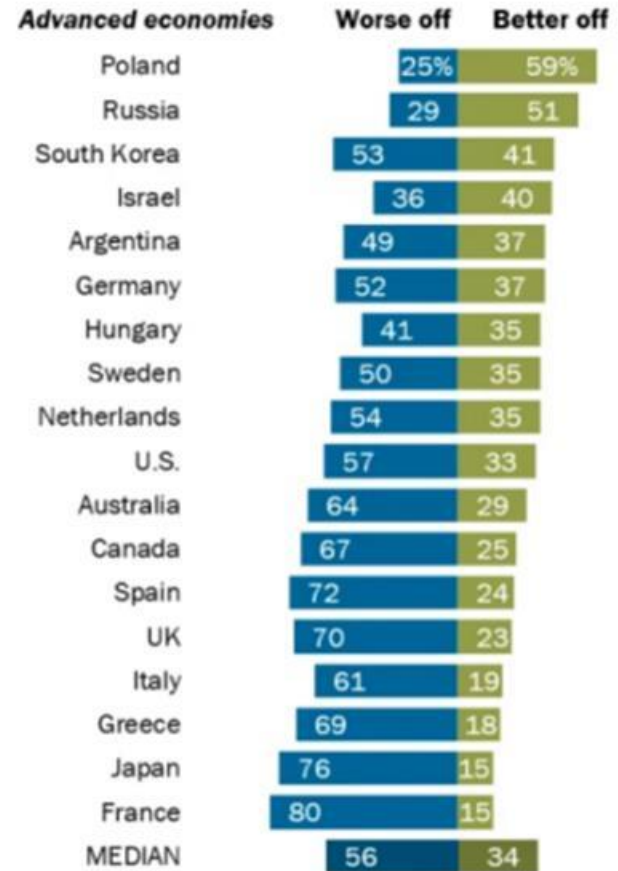
KISK FF MUNI

Krize imaginace?

Pessimism about children's future is widespread in most economies

When children today in our country grow up they will be ___ financially than their parents

Megatrendy a velké společenské výzvy

Klima

- **Globální změny klimatu** jsou dlouhodobě jedním z nejnaléhavějších témat současné politiky. Projevy klimatické změny se prohlubují; jedná se především o extrémně vyšší teploty ve středních zeměpisných šířkách, oteplení nejchladnějších dnů, růst počtu horkých dnů a nárůst hladiny moří. Absence **celospolečenské odezvy**, jako např. **změna chování lidí, dekarbonizace energetiky nebo omezení produkce skleníkových plynů**, povede k neodvratitelným dopadům ohrožujícím život na Zemi (např. nárůst přírodních pohrom, tlak na migraci, vnitřní vysídlení, zdravotní rizika).

Životní prostředí

- Většina suchozemského a mořského prostředí je ovlivněna lidskou činností s negativním dopadem na **stabilitu ekosystémů, biologickou rozmanitost a kvalitu životního prostředí**. Vlivy lidské činnosti nadále rostou. Vývoj směřuje k pokračující degradaci ekosystémů Země a snižování jejich zásobovací, regulační, kulturní a podpůrné služby. Mimo primární **biologické škody** jsou očekávány **dopady** jako hromadění odpadu a toxických látek, škody na lidském zdraví, degradace půdy,

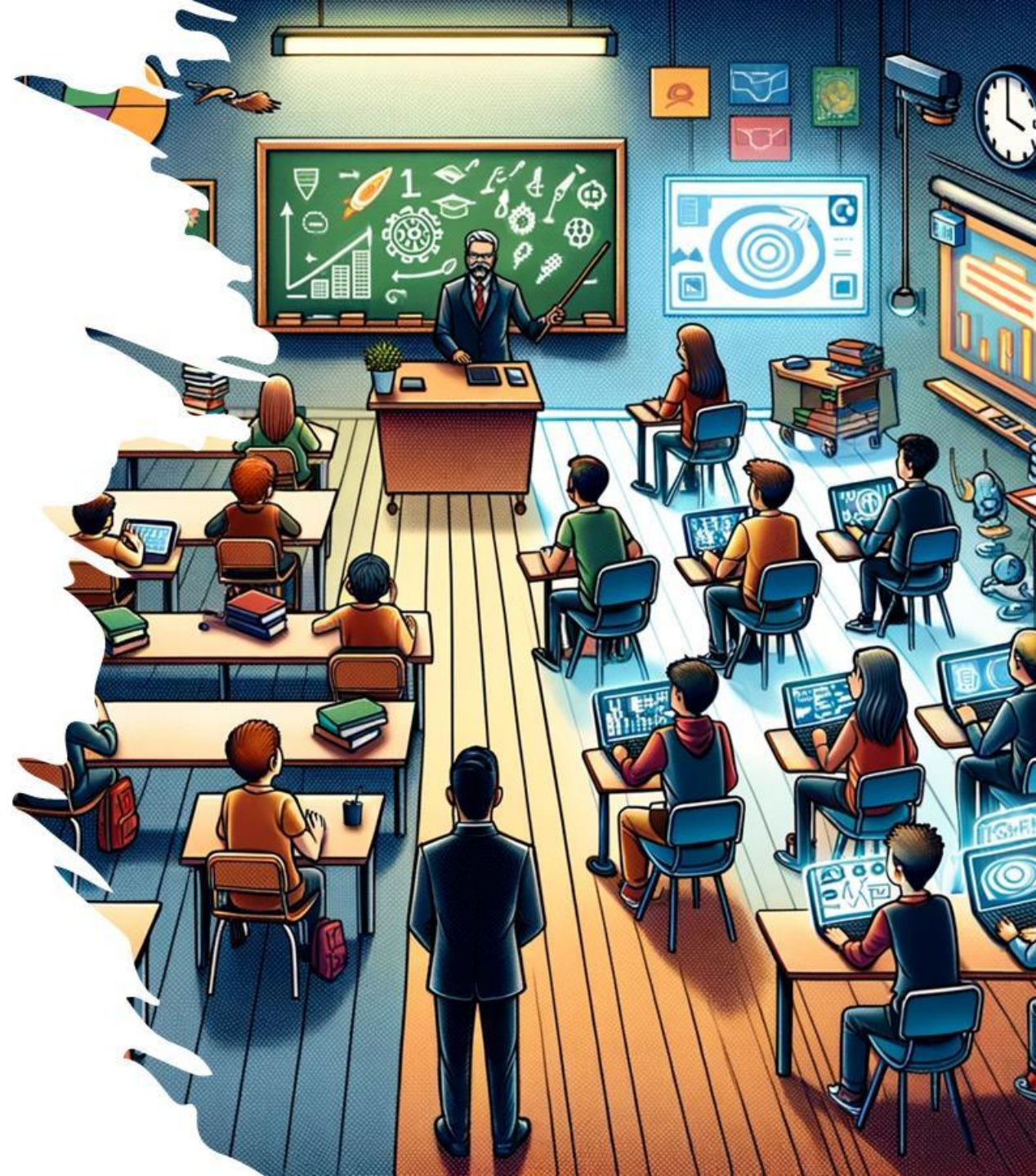

Zdraví

- Úroveň zdraví je na **historickém vrcholu**, v budoucnosti však bude nutné řešit výzvy jako je snížení **rostoucích nerovností v přístupu ke zdravotní péči** a zajištění dostatečné péče o fyzické i psychické zdraví. Souvisejícími problematikami bude zajištění **spravedlivého přístupu** k pitné vodě i ke kvalitní a vyvážené stravě, snížení počtu hladovějících lidí a proaktivní řešení zdraví v souvislosti se stárnutím populace.

Vzdělávání

- Význam vzdělávání v následujících letech poroste. Výzvou na globální úrovni bude zamezit nárůstu nerovností v přístupu ke vzdělání. Z hlediska budoucnosti práce bude hlavní výzvou adaptovat vzdělávací systém tak, aby byl schopen znalostně i dovednostně připravit studenty na nové požadavky trhu práce, digitalizaci a nabízel relevantní možnosti **celoživotního vzdělávání**. Fungování organizací i společnosti bude pravděpodobně čelit výzvě, jakou podobu by měla mít lidská spolupráce při stále větší **roli technologií** a potřebě **udržitelnosti** a rozvoji, tvůrčí, kulturní a **kriticky smýšlející** osobnosti i zapojení do **občanského života** ve společnosti.

Urbanizace

- Populace žijící ve městech s více než 50 000 obyvateli se zdvojnásobila z 1,5 miliardy (1975) na 3,5 miliard (2015) a očekává se růst k 5 miliardám do roku 2050. Urbanizace je jedním z řešení pro udržitelný ekonomický rozvoj, nicméně dnešní města stále vytvářejí **tlak na životní prostředí** a mohou být více zranitelná v důsledku klimatických změn. Rostoucí politický a ekonomický význam velkých metropolitních oblastí může podporovat **nerovnoměrný růst** a prohlubovat nerovnosti. Zvýšená hustota obyvatelstva může vytvářet **nová zdravotní rizika**, další tlak na infrastrukturu, i rizika

Migrace

- Je očekáván absolutní **nárůst počtu migrantů** v návaznosti na růst populace. Stav zkomplikují těžko předvídatelné situace jako ozbrojené konflikty, geopolitické změny, přírodní katastrofy a dopady klimatické krize. **Chronická nestabilita** bude dalším tlakem na migraci. Výchozí země mohou být ohroženy odlivem kvalifikovaných pracovníků. Cílové země mohou očekávat pozitivní ekonomické přínosy a příležitost v boji o talenty na globální úrovni. Budou ale pravděpodobně také čelit **vysokým nákladům a mnohým výzvám spojeným s integrací migrantů.**

Ekonomika

- Tempo růstu ekonomik se bude zpomalovat celosvětově zejména z důvodů demografických změn. Zároveň bude klesat i tempo růstu produktivity práce, což může negativně ovlivnit životní podmínky v rozvinutých ekonomikách. S rozvojem asijských států se přesouvá **těžiště světové ekonomiky** na východ a bude tak klesat podíl rozvinutých západních ekonomik na globálním HDP. Bude tedy výzvou zajistit, aby se rozvinuté ekonomiky přizpůsobily **slabšímu růstu** a zároveň zachovaly současnou vysokou **úroveň životních podmínek**, chránily demokratické zřízení a otevřely dialog s rozvíjejícími se ekonomikami v

Spotřeba

- Celosvětová **rostoucí spotřeba**, populační růst, plýtvání jídlem, materiálem, oblečením a jinými zdroji jsou jedny z příčin nárůstu environmentální zátěže. Z důvodu měnící se charakteristiky spotřeby i nároků klientů bude klíčové zajistit, aby byla spotřeba uspokojena eticky, **environmentálně a ekonomicky udržitelnými prostředky**, a aby docházelo ke snižování rizik rostoucí zadluženosti.

Chudoba a nerovnosti

- V rozvíjejících se zemích byly signifikantně sníženy **počty osob žijících v extrémní chudobě**, což vedlo k vzestupu globální střední třídy. Ta nicméně zůstává nadále ohrožena chudobou a dochází ke zvyšování vnitrostátních nerovností. Navíc vznikají **nové formy nerovností v souvislosti s přístupem k novým technologiím**. Bude třeba implementovat efektivnější mechanismy sociálních politik a snižovat příjmové i genderové nerovnosti

Geopolitika

- V budoucnu bude pokračovat trend změny podoby moci a přesouvání od několika hlavních mocenských center (USA, EU, Čína a Rusko) směrem k větší vzájemné závislosti a multipolárním vztahům. Takový svět s sebou přinese ekonomické i bezpečnostní **výzvy, nestabilitu, asymetrické konflikty**, zintenzivnění soupeření v nových oblastech a častější útoky v kyberprostoru. Nejspíše dojde ke zvyšování důležitosti indicko-pacifického regionu a obratu k novým regionům (např. nárůst zájmu o oblast Arktidy). Klíčová bude efektivita rozvojové spolupráce i tlak na větší roli EU a proměnu její

Demokracie a vládnutí

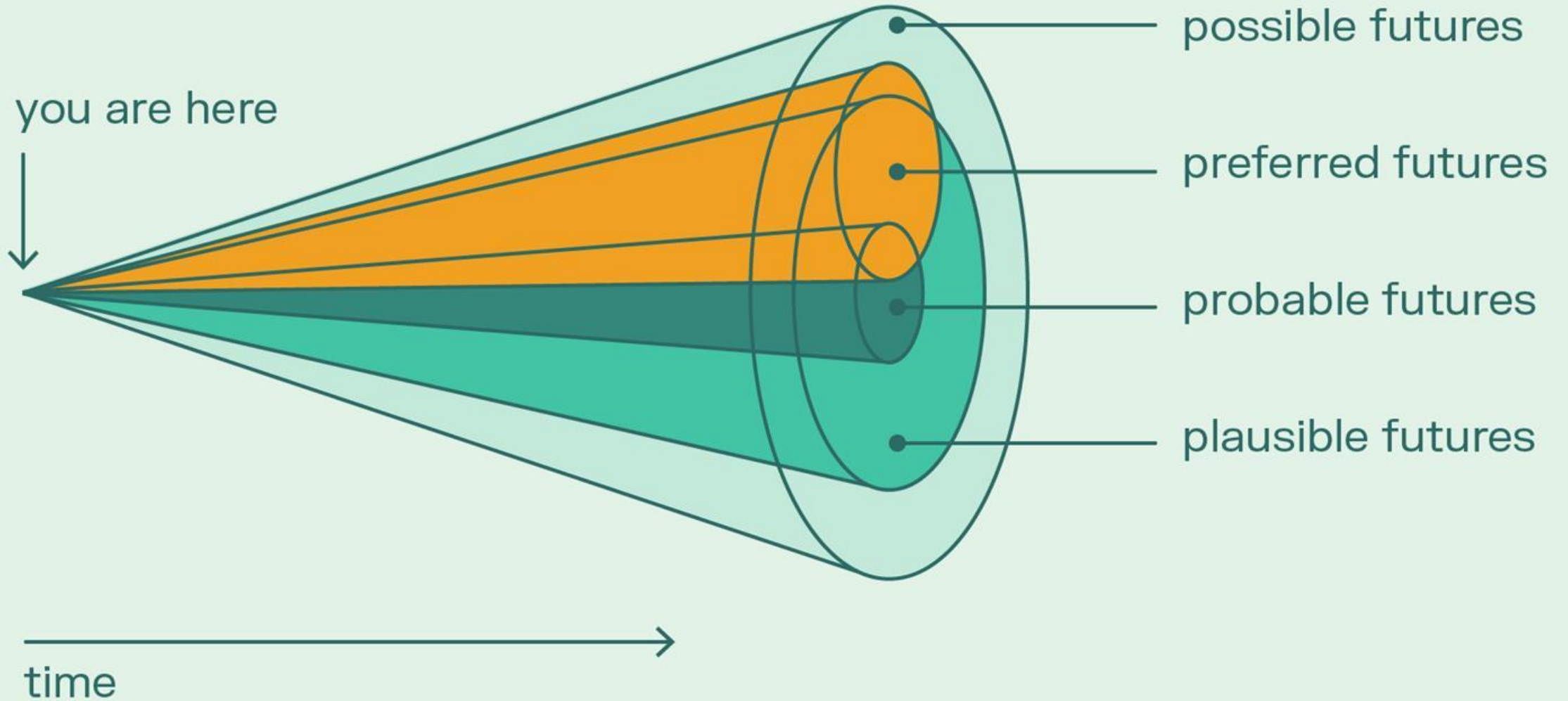
- Stávající podoba institucionálního rámce **liberální demokracie** se spolu s dosavadním způsobem vládnutí dostává pod tlak, který při absenci reformů může vyústit až v jejich postupnou erozi, což může představovat jak hrozbu, tak i příležitost reformulovat současný způsob vládnutí. **Očekává se vzestup antisystémových stran**, kooperace mezi soukromým a veřejným sektorem, vznik nových společenských skupin a tlak na sociální kohezi.

Digitalizace, automatizace a AI

- **Digitalizace a automatizace lidské práce** se zrychluje jak kvantitativně (automatizuje se více pracovních míst) tak i kvalitativně (automatizují se složitější úkoly). Tento trend slibuje zásadní zvýšení ekonomické produktivity, ale přináší také nové **společenské výzvy a obavy**. Zásadní roli může hrát nerovnost dopadů automatizace na různé segmenty ekonomiky, prohloubení ekonomické nerovnosti mezi státy a rostoucí technologická nezaměstnanost. S digitalizací rostou i kyberbezpečnostního rizika a s příchodem obecné umělé inteligence možná **existenciální**

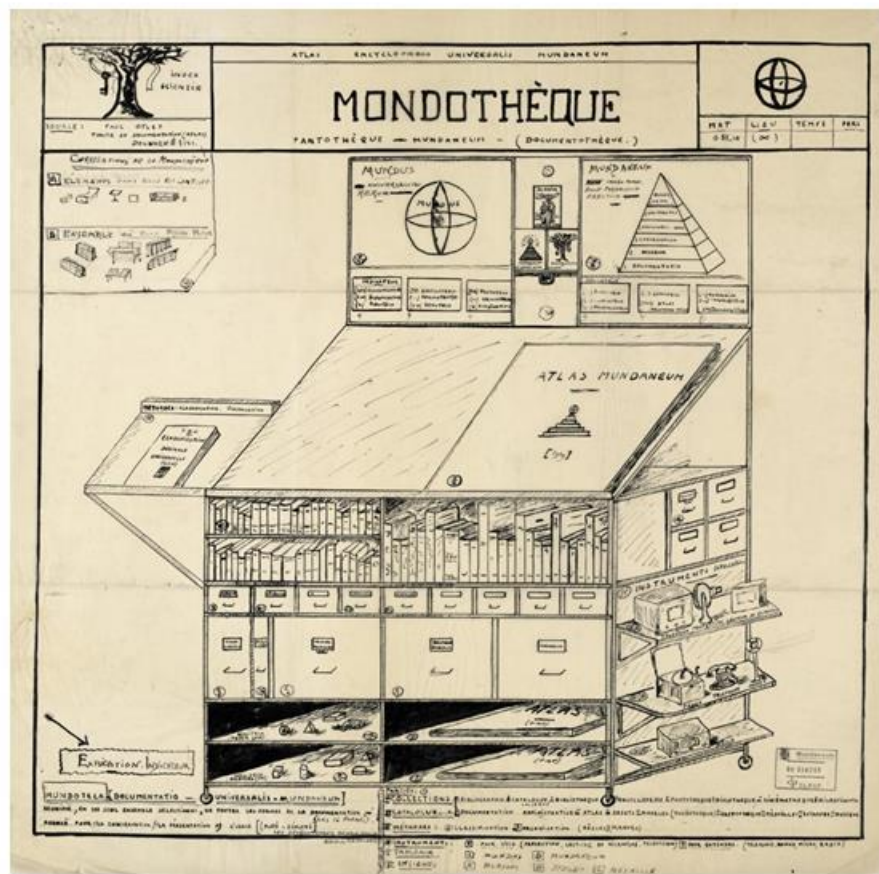
The Cone of Possibilities

*„Budoucnost není cíl, ale
prostředek pro imaginativní
myšlení.“*

*(Dunne, Anthony & Raby, Fiona. (2013). Speculative Everything:
Design, Fiction, and Social Dreaming. Cambridge, Massachusetts: MIT
Press.)*

Všechno už tu jednou bylo...

Obrázek 1.3 Práce se systémem Symbiont. Zdroj: Foto BBN Technologies z roku 1963
(Sweets, 2005)

Spekulati vní design

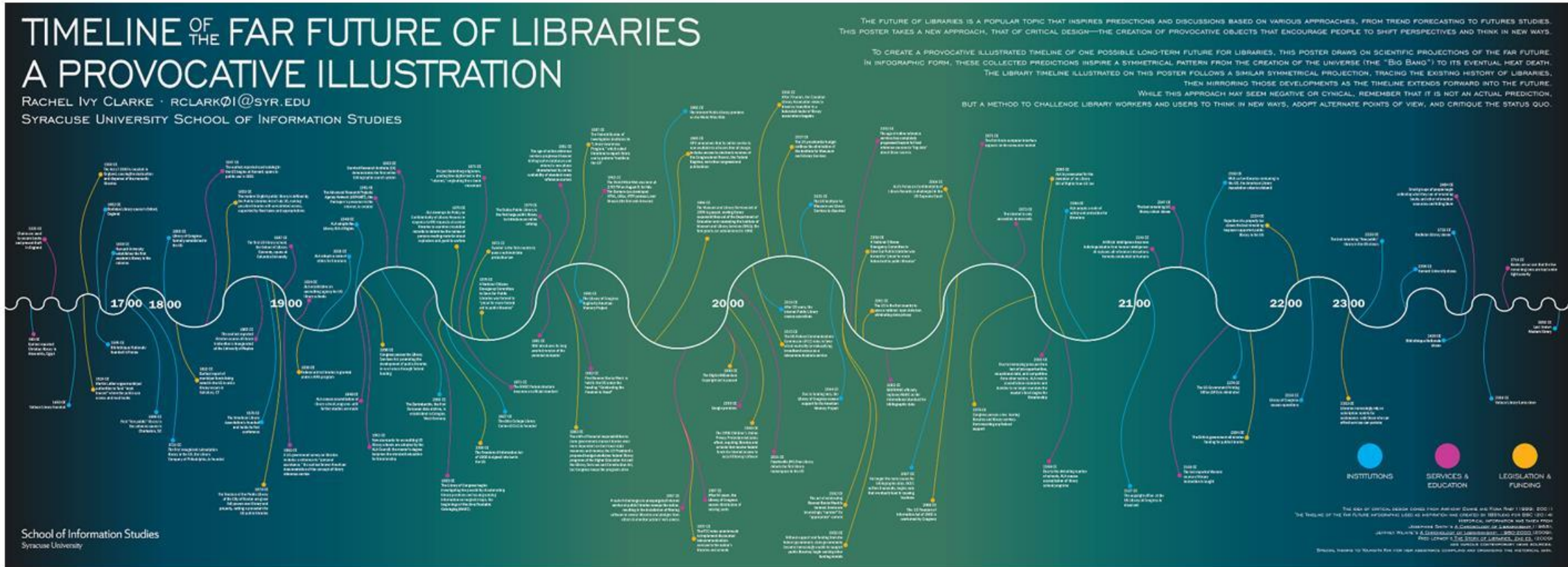
(a)

affirmative
problem solving
design as process
provides answers
in the service of industry
for how the world is
science fiction
futures
fictional functions
change the world to suit us
narratives of production
anti-art
research for design
applications
design for production
fun
concept design
consumer
user
training
makes us buy
innovation
ergonomics

(b)

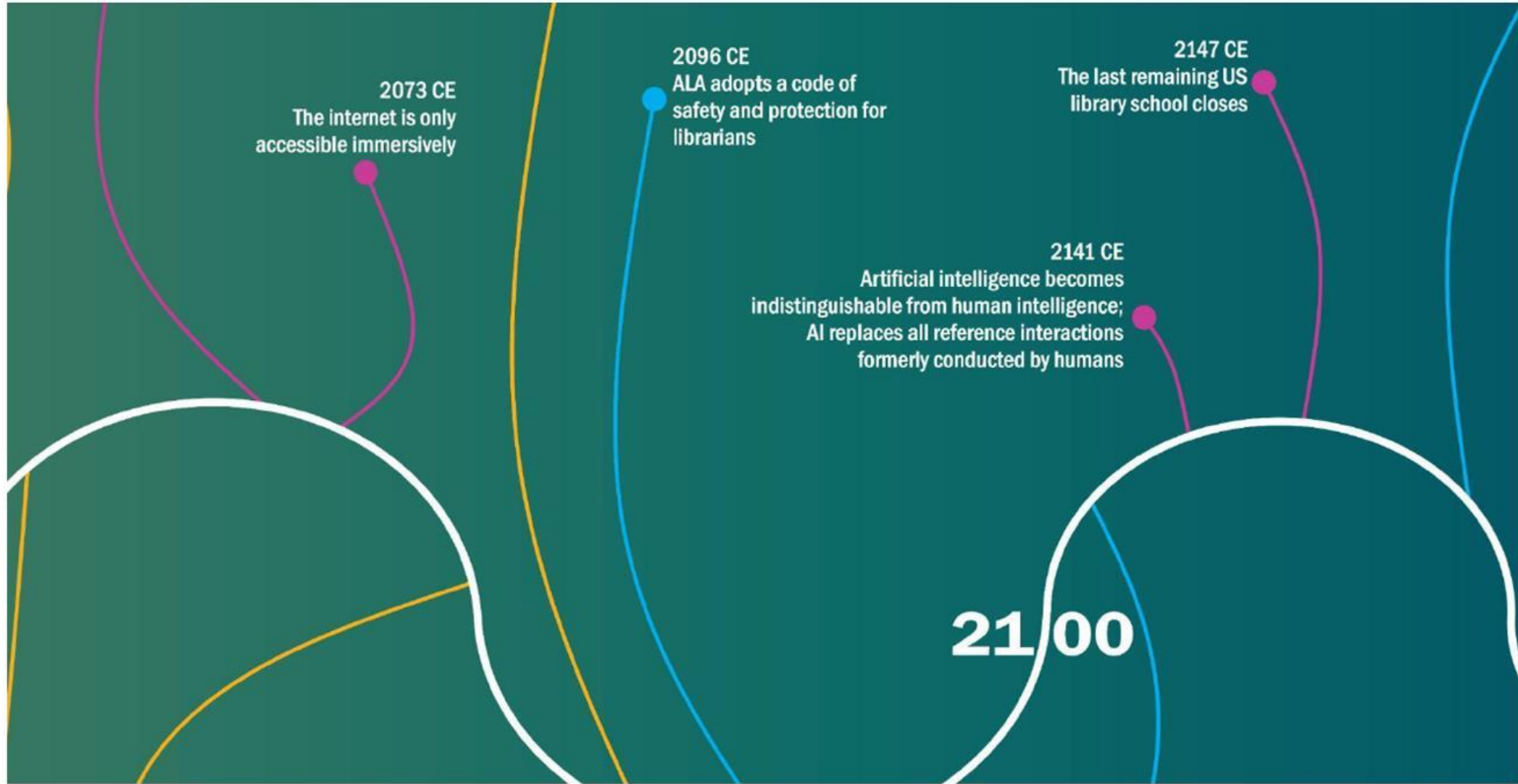
critical
problem finding
design as medium
asks questions
in the service of society
for how the world could be
social fiction
parallel worlds
functional fictions
change us to suit the world
narratives of consumption
applied art
research through design
implications
design for debate
satire
conceptual design
citizen
person
education
makes us think
provocation
rhetoric

Knihovny budoucnosti (R. I. Clarke)

Define footer - presentation title / department

Knihovna v roce

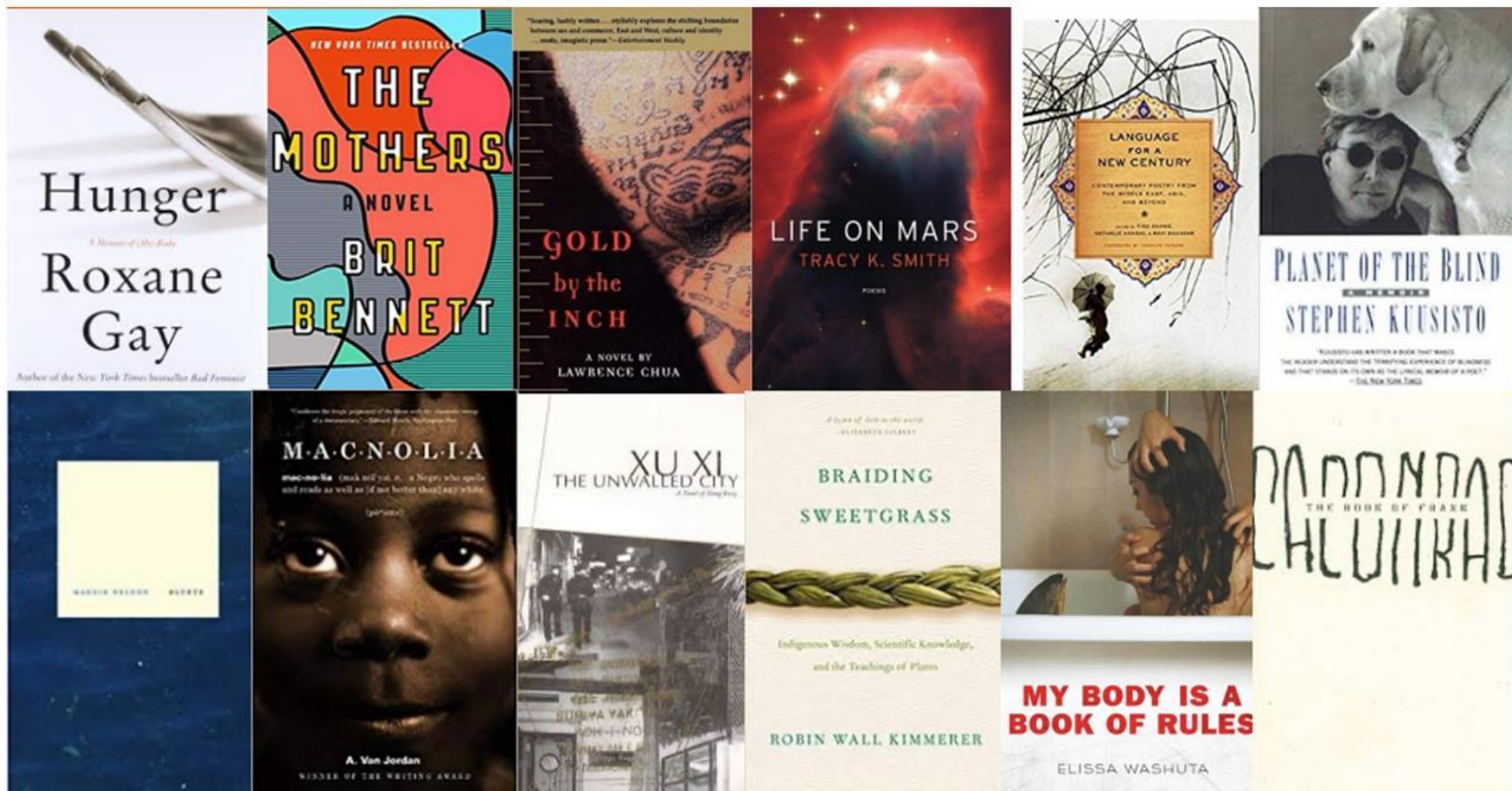

Here is the envisioned image of what the library in Třinec might look like in 20 years. The design features futuristic technology and eco-friendly elements, blending innovation with advanced digital and interactive experiences.

Post-Pandemic Libraries

"FUTURES ARE NOT A DESTINATION, BUT A MEDIUM FOR IMAGINATIVE THOUGHT" - DUNNE & RABY. ¹

<https://futures.alaoweb.org>

The Critical Catalog:

Using a Design Prototype to Address
Problematic Metadata

Rachel Ivy Clarke & Sayward Schoonmaker

Workshopy v českých knihovnách

- 4 workshopy pro více než 10 knihoven
- 50 knihovnic a knihovníků
- 12 skupin
- 1-3 facilitátoři
- **Megatrendy**
- **Black mirror brainstorming**
- **Metafory**

Ve světě ovládaném vládou, kde je veškerý obsah knih pod přísnou cenzurou a knihovny již neobsahují skutečné knihy, žije osamělý chlapec jménem Elian. Vychováván příběhy své babičky o světě plném svobodných knih, touží objevit pravdu, která je skryta za vládními zákazy.

Elianův mentor, starší pán Silas, bývalý knihovník, mu potají ukazuje zakázané knihy a učí ho o světě mimo vládní kontrolu. Ekonomika knihoven se změnila na vládní dozorovací orgány místo kulturních center.

Železárny, symbol průmyslové moci a zaměstnanosti, prošly drastickou změnou. Nový směnový systém, zavedený vedením železáren, přesunul zaměstnance na režim denní, noční, odpolední a volno. Tento krok měl zvýšit efektivitu a ušetřit náklady, ale způsobil chaos v životě zaměstnanců. Ti, kteří dříve cestovali z odlehlých vesnic nebo dokonce měst, zjistili, že už nemohou snadno koordinovat svou práci s cestováním. Železárny však měly plán: nabídly zaměstnancům žijícím v okolí továrny příplatek, pokud u sebe ubytují dojíždějící kolegy.

Na první pohled se zdálo, že je to skvělé řešení. Zpočátku to fungovalo dobře, ale jak čas plynul, objevily se problémy. Různí zaměstnanci, kteří sdíleli bydlení, začali pociťovat napětí. Lidé, kteří se dříve neznali, byli nuceni žít společně v malých prostorách. Dojíždějící zaměstnanci se ocitli v roli vetřelců v domovech svých kolegů. Místo toho, aby se domy staly místem odpočinku, proměnily se v místa konfliktů, neklidu a stresu.

(...)

Knihovna v [...] se stala útočištěm pro mnoho zaměstnanců. Místo, kde našli ticho a klid, což v jejich přeplněných domovech chybělo. Zde se setkávali, vyměňovali si příběhy a hledali únik z každodenního stresu. Knihovna začala organizovat terapeutická setkání a skupiny na podporu duševního zdraví, kde se lidé mohli svěřit s tím, co je trápí.

V roce 2045 si všichni lidé (kromě občanů Švýcarska) odhlasovali v referendů využívání státem zřizovaných dronů pro růběžné zabezpečování životních potřeb občanů. Z potenciálně užitečné veřejné služby se postupně stává nástroj kontroly a ovládání života lidí.

Drony lidem na základě algoritmů a vhodnosti určují i to, jaké knihy z knihovny mají číst. Režim se postupně zpřísňuje, texty z knihoven nahrazují

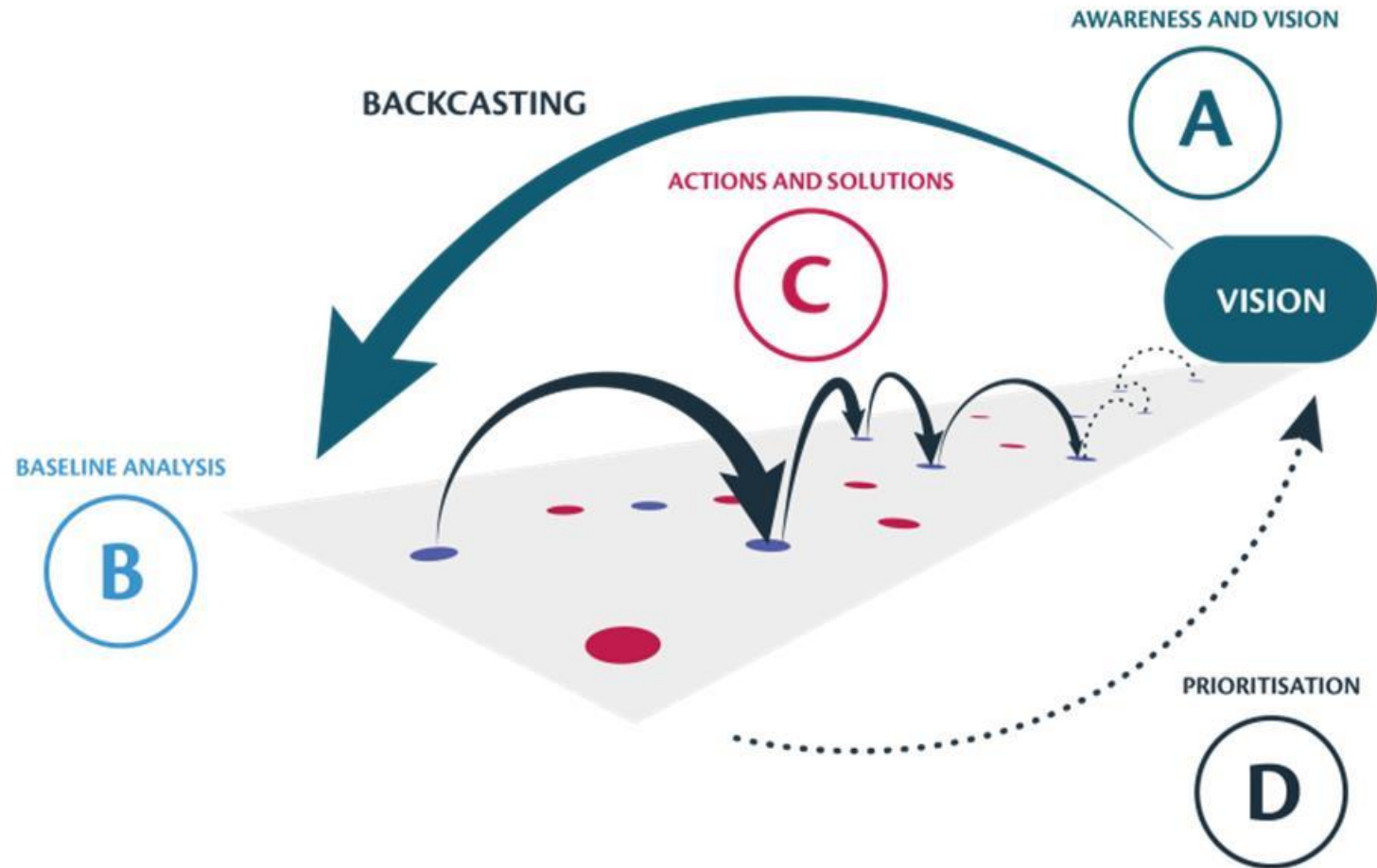
Od dystopie k pozitivní vizi

Knihovna jako...

- **..maják** na okraji, který hlídá, aby se nikdo neztratil
- **..brána** do světa samostatného myšlení
- **..adaptér**, který propojuje lidi, jejich zkušenosti a znalosti
- ...

Backcasting: zpětné vyvozování kroků

Od vize k aktivitám

Co už nefunguje a měli bychom to přestat dělat?

Co z toho, co děláme, bychom měli zachovat či posílit?

Co bychom měli začít dělat?

Jaké ozvěny budoucnosti už vidíme, kde se inspirovat?

**Bibliotheca inspirans
2025 bude imaginativní a
spekulativní**

Zdroje a inspirace pro podporu imaginace v knihovnách

- <https://futures.alaoweb.org>
- <https://futures.alaoweb.org/speculative-deck.html/>
- <https://kisk.phil.muni.cz/transitiondesign/vystupy/karty>
- <https://imaginari.es/new-metaphors/>
- <https://knihovna.ai/>

Tak zase někdy v budoucnosti...

sucha@phil.muni.cz

KISK FF MUNI